



Hidden Textile Treasures in the collections of the Sudan National Museum
(wystawa otwarta w Chartumie 24 października 2019 r.)

Wystawa przygotowana przez Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych Polskiej Akademii Nauk we współpracy z Sudańskim Muzeum Narodowym i SFDAS, w ramach projektu „Nubian Textiles: craft, trade, costume and identity in the medieval kingdom of Makuria” (Narodowe Centrum Nauki, Grant POLONEZ, UMO 2015/19/P/HS3/02100, finansowany ze środków przeznaczonych na program finansowania badań naukowych i innowacji UE "Horyzont 2020" na podstawie umowy nr 665778 o dofinansowanie działań "Marie Skłodowska-Curie".)

Wystawa była planowana od początku projektu. Chodziło o to, aby przedstawić nie tylko publiczności, ale także kolegom z dziedziny archeologii, bogaty potencjał informacyjny tkanin i narzędzi związanych z produkcją włókienniczą dla naszych badań i zrozumienia nubijskiej przeszłości. Niestety, częsty brak specjalisty do badania tekstyliów podczas wykopaliisk stwarza sytuację, w której pozostałości tkanin zwykle nie są badane i nie są publikowane. Ponadto, nawet jeśli materiał jest zbierany, brak odpowiednich warunków dla przechowywania tkanin archeologicznych przyczynia się do ich szybkiego rozkładu.

Scenariusz wystawy podąża etapami tkania, począwszy od prezentacji surowca i jego przetwarzania w nici, które następnie rozkładane są na krosnie i tkane. Na wystawie nie brak różnorodnych tkanin których kontekst i opis daje wgląd w codzienne życie i praktyki pogrzebowe mieszkańców zarówno starożytnego, jak i średniowiecznego Sudanu.

Dzięki hojnemu dofinansowaniu Narodowego Centrum Nauki w ramach konkursu POLONEZ udało się zapewnić transport i konserwację czterech wyjątkowych tkanin ze średniowiecznej kolekcji Sudańskiego Muzeum Narodowego, a także ich umieszczenie w nowych, szczelnych i odpowiednio oświetlonych gablotach, zapewniając ich długotrwałe zabezpieczenie dla przyszłych pokoleń odwiedzających Muzeum oraz badaczy. Te cztery tkaniny (inw. 15601, 18129, 18135, 18868), a także fragmenty malowanego całunu z wyspy Sai, wypożyczone z tej okazji, są niewątpliwie najważniejszymi punktami wystawy.

Tkaniny wybrane do konserwacji zostały wyselekcjonowane ze względu na ich dużą wartość historyczną, edukacyjną oraz ekspozycyjną.

Fragment delikatnej wełnianej tkaniny dekorowanej w kratkę (inw. 18129) świadczy o bogatym dekoracyjnym i kolorystycznym repertuarze stosowanym przez Nubijskich tkaczy w XIII wieku n.e. Tkaniny z podobną dekoracją występują w malowanych portretach świeckich dostojników, którzy najprawdopodobniej mogli ubierać się w kosztowne jedwabne szaty. Wełniany fragment z Meinarti świadczy o popularności tego motywu dekoracyjnego i jego imitacji w tkaninach z bardziej przystępnego włókna jakim była wełna.



Z tego samego stanowiska, choć z wcześniejszego poziomu użytkowania (XII wiek n.e.), pochodzi również tkanina nr. inw. 15601 która służyła najprawdopodobniej do wystroju wnętrza budynku zidentyfikowanego jako pałac Eparcha, czyli jednego z najważniejszych dostojników administracji Makuryckiej. Był on odpowiedzialny za zarządzanie rejonem Nubii i kontrolował przebieg handlu między Pierwszą a Drugą Kataraktą Nilu. Tkanina zdobiona w kolorowe pasy i kraty, jest dodatkowo wzbogacona w samej strukturze poprzez łączone podwójnie nici osnowy.



Sumak po konserwacji (for. Barbara Czaja)

Ostatnia tkanina (inw. 18135) znaleziona w Meinarti świadczy o późnym zasiedleniu tej miejscowości przez beduińskie plemię Beni Ikrima w drugiej połowie XIV wieku n.e. Konserwacja tego niezwykłego zabytku pozwoliła na odtworzenie jego oryginalnej dekoracji i obliczenie pierwotnej szerokości tkaniny (i tym samym rozmiarów krosna). Kilim przyleciał do Polski w

lutym 2017 r. w postaci 100 fragmentów mieszczących się w niewielkim pudełku, wrócił do Chartumu w 2019 odrestaurowany na płótnie o 90 cm szerokości i 150 cm długości. Konserwatorka tkanin, Barbara Czaja, pracowała nad nim ponad pół roku. Analogie do kompozycji i motywów dekoracyjnych znalazła w wyrobach z Magrebu pochodzących z XIX i XX wieku. Kilim ze zbiorów Muzeum Narodowego Sudanu stanowi dzisiaj jednym z najstarszych świadków długotrwałej tradycji tkackiej Nomadów.



Fragment kilimu przed i po konserwacji (fot. Barbara Czaja)

Ostatni obiekt zakonserwowany w ramach projektu „Nubian Textiles” to para wełnianych skarpetek zdobionych krzyżami. Skarpetki stanowiły element stroju w którym została pochowana dorosła kobieta na chrześcijańskim cmentarzu w Semna South. Semna jest przede wszystkim znana archeologom Egiptu i Nubii z kompleksu fortec okresu farańskiego zbudowanych po dwóch brzegach Nilu, Semna West i Kumma. Semna South należy również do tego kompleksu. W późniejszym okresie, został tam wzniesiony kościół którego ostatnia faza architektoniczna jest datowana na IX-XI wiek n.e. Grób zmarłej można więc przypisać do tego okresu. Skarpetki zostały stworzone w technice Nalbinding, do której używana jest jedna płaska igła z szerokim oczkiem która tworzy się serie krzyżowanych oczek. Ścieg igłowy to jedna z najstarszych technik używanych w ludzkich dziejach, zadokumentowana została na szerokich obszarach Azji i Europy, zarówno jak i w Dolinie Nilu. Podobnie jak w innych wyrobach tkackich, Nalbinding pozwala na tworzenie różnych zespołów oczek. Ścieg użyty w skarpetkach należy do tych najbardziej kompleksowych, które pojawiają się w późnym okresie, już średniowiecznym. Na dodatek, żółte i zielone krzyże które zdobią granatowe skarpetki nie zostały naszyte lub wyhaftowane po utkaniu skarpetek, ale powstały w tej samej technice w trakcie ich tworzenia. Skarpetki z Semna South stanowią więc nie tylko światowej klasy zabytek z punktu widzenia technicznego, ale są też na dzień dzisiejszy najwcześniej datowanym obiektem świadczącym o powstaniu tak kompleksowego ściegu. Na koniec warto podkreślić że Muzeum Narodowe Sudanu jest jedna z niewielu instytucji muzealnych na świecie, która może się szczycić posiadaniem kompletnej pary skarpetek.



Fragment przed i po konserwacji (fot. Barbara Czaja)

Planowanie wystawy skorzystało na cennej współpracy z dr. Elsą Yvanez (Uniwersytet w Kopenhadze), Anne Marie Decker (specjalista techniki Nalbinding) oraz dr. Vincent Francigny (dyrektor misji Sai) i SFDAS. Szczególne podziękowania należą się naszemu koordynatorowi, panu Mustafie Ahmedowi Elsharif Abdalla, który zapewnił sprawną i skuteczną współpracę z władzami NCAM i personelem Sudańskiego Muzeum Narodowego.

Projekt finansowany ze środków przeznaczonych na program finansowania badań naukowych i innowacji UE "Horyzont 2020" na podstawie umowy nr 665778 o dofinansowanie działań "Marie Skłodowska-Curie".